

Β΄ Βαλκανικός πόλεμος (16 Ιουν – 21 Ιουλ 1913)

Τα Αίτια και οι Αφορμές του Πολέμου.

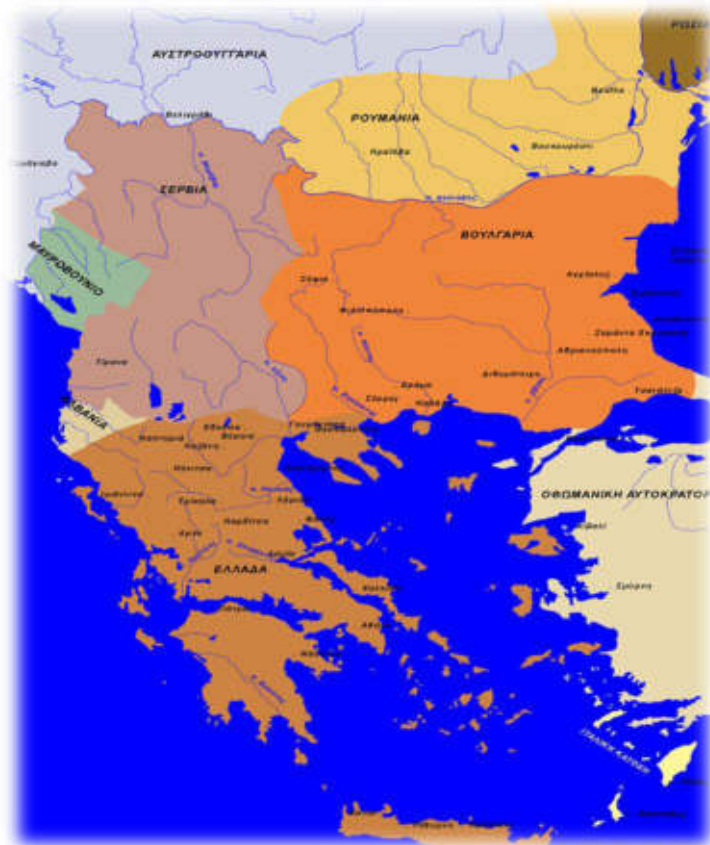
Ο Β΄ Βαλκανικός Πόλεμος, διεξήχθη από τη Βουλγαρία εναντίον της Ελλάδας και της Σερβίας. Στην τελευταία φάση του πολέμου επενέβηκαν και η Ρουμανία και Τουρκία. Άρχισε στις 17 Ιουνίου του 1913 και έληξε με ανακωχή στις 17 Ιουλίου 1913 και επίσημα με τη Συνθήκη Ειρήνης του Βουκουρεστίου, στις 28 Ιουλίου 1913.

Τα πρώτα νέφη της καταιγίδας του Β΄ Βαλκανικού Πολέμου εμφανίστηκαν στον ορίζοντα από τις αρχές ακόμα του πολέμου κατά της Τουρκίας. Συγκεκριμένα, αμέσως αφού σημειώθηκαν οι πρώτες νίκες κατά του τουρκικού Στρατού και το αποτέλεσμα του πολέμου διαγραφόταν ευνοϊκό και γρήγορο, άρχισε να αναπτύσσεται μεταξύ των Συμμάχων το αίσθημα της διχόνοιας και της δυσπιστίας, λόγω της έντονης τάσεως για την κατάληψη περισσότερων εδαφών, κυρίως από την πλευρά της Βουλγαρίας, για την ικανοποίηση των εθνικών τους βλέψεων.

Η πρώτη χαρακτηριστική εκδήλωση αυτής της τάσεως σημειώθηκε μεταξύ της Ελλάδας και της Βουλγαρίας για το ζήτημα της Θεσσαλονίκης. Όπως αναφέρθηκε και σε προηγούμενο κεφάλαιο, η 7η Βουλγαρική Μεραρχία από τη μέση κοιλάδα του Στρυμόνα βρέθηκε στην πεδιάδα των Σερρών και στη συνέχεια, κινήθηκε αστραπιαία, χωρίς καμιά τουρκική αντίδραση, προς τη Θεσσαλονίκη. Την εσπέρα της 26ης Οκτωβρίου έφτασε στην Άσσυρο, ενώ από τις 17.00 της αυτής ημέρας ο Χασάν Ταξίν-πασάς είχε παραδοθεί αιχμάλωτος με ολόκληρη τη φρουρά του και ο ελληνικός Στρατός, αφού κατέλαβε την πόλη με την 7η Ελληνική Μεραρχία, προέλαυνε από τα δυτικά προς τα ανατολικά, βόρεια της Θεσσαλονίκης, για τη σταθεροποίηση του νικηφόρου αποτελέσματος.

Παράλληλα, το ελληνικό στρατηγείο, όταν πληροφορήθηκε την προσέγγιση των Βουλγάρων, ειδοποίησε εγγράφως το διοικητή της Μεραρχίας τους για την παράδοση των Τούρκων και της πόλεως. Όμως, οι Βούλγαροι, στις 27 Οκτωβρίου, εξακολούθησαν την προώθησή τους και ενώ καθ'όδόν έλαβαν και νέο έγγραφο του Ελληνικού Στρατηγείου, έταξαν το πυροβολικό τους και έβαλλαν κατά της Θεσσαλονίκης και των Τούρκων, που είχαν πλέον συνθηκολογήσει.

Σκοπός των Βουλγάρων ήταν να δημιουργήσουν την εντύπωση της από κοινού με τους Έλληνες καταλήψεως της πόλεως, αγνοώντας τις σχετικές ειδοποιήσεις και να επιτύχουν συγκυριαρχία. Όμως, η σθεναρή στάση της 7η Ελληνικής Μεραρχίας και της ελληνικής πολιτικής και στρατιωτικής ηγεσίας γενικότερα, απέτρεψαν αυτό. Πρέπει, επίσης, να σημειωθεί ότι η Θεσσαλονίκη αντιπροσώπευε για τους Βουλγάρους την προς τα νότια ολοκλήρωση της «Μεγάλης Βουλγαρίας».

Στις 19 Φεβρουάριου 1913 και ενώ διαρκούσε ο πόλεμος με την Τουρκία, έλαβε χώρα μεταξύ Ελλήνων και Βουλγάρων η συμπλοκή στη Νιγρίτα. Το επεισόδιο διευθετήθηκε, πλην οι συμπλοκές δε σταμάτησαν. Η σπουδαιότερη συμπλοκή σημειώθηκε από 10-17 Μαΐου στην περιοχή του Παγγαίου, που εξελίχτηκε σε πραγματική μάχη. Όλες αυτές οι συμπλοκές οφείλονταν στην τάση των Βουλγάρων να επεκτείνουν τα κατε-

χόμενα απ' αυτούς εδάφη. Κατόπιν της διαλλακτικότητας της Ελληνικής Κυβερνήσεως, συμφωνήθηκε η χάραξη γραμμής διαχωρίσεως μεταξύ των ελληνικών και βουλγαρικών στρατευμάτων, η οποία όμως σε αρκετά σημεία δεν εφαρμόστηκε από βουλγαρικής πλευράς. Και εκτός από αυτά, πριν ακόμα υπογράψει η Συνθήκη Ειρήνης με την Τουρκία, οι Βούλγαροι συγκέντρωναν στρατεύματα έναντι των Ελλήνων και Σέρβων.

Ανάλογες τάσεις και προστριβές σημειώθηκαν και μεταξύ των Σέρβων και Βουλγάρων. Οι προϋποθέσεις στις οποίες είχε βασιστεί η Σερβοβουλγαρική Συνθήκη Φιλίας και Συμμαχίας του 1912, είχαν ριζικά μεταβληθεί. Ειδικότερα, η Σερβία αναγκάστηκε από τις Μ. Δυνάμεις, κατόπιν αξιώσεως της Αυστρίας για ανεξαρτητοποίηση της Αλβανίας, να αποσυρθεί από την Αλβανία και να στερηθεί της διεξόδου της προς την Αδριατική.

Εκτός όμως από αυτό, ενώ η Βουλγαρία είχε την υποχρέωση να συμπράξει με τους Σέρβους στην κοιλάδα του Αξιού κατά των Τούρκων, με δύναμη 100 χιλ. ανδρών, διέθεσε μόνο τη Μεραρχία Θεοδωρώφ και αυτή την ανάστρεψε προς τη Θεσσαλονίκη. Αντίθετα, η Σερβία, χωρίς να έχει υποχρέωση, βοήθησε τη Βουλγαρία με δύναμη 50 χιλ. ανδρών και με τα μεγάλα διαμετρήματα πυροβόλα της για την κατάληψη της Αδριανουπόλεως. Επομένως, οι Σέρβοι αξίωναν τώρα να διατηρήσουν όλα (πλην της Αλβανίας) τα εδάφη που είχαν κατακτήσει, αναθεωρούμενης της Συνθήκης συμμαχίας, πράγμα που οι Βούλγαροι δεν αποδέχονταν.

Τέλος, η τότε βουλγαρική πολιτική, παραγνωρίζοντας το δίκαιο των άλλων Συμμάχων και ισχυριζόμενη ότι πρόσφερε τις περισσότερες δυνάμεις και θυσίες στον πόλεμο, αλλά και για λόγους γεωγραφικούς και εθνολογικούς, απαιτούσε να περιέλθει σ' αυτήν ολόκληρη σχεδόν η Μακεδονία. Επρόκειτο για παράλογες αξιώσεις προσαρτήσεως περιοχών, όπως οι περιοχές Σερρών και Δράμας, με το επιχείρημα της γειτνιάσεως προς τη Βουλγαρία. Το ίδιο αξιούσε και για την προσάρτηση του διαμερίσματος της Καστοριάς, με το επιχείρημα ότι εθνολογικά ήταν Βουλγαρικό, μολονότι αυτό βρίσκεται μακριά της Βουλγαρίας. Για τη Θεσσαλονίκη, λόγω της μεγαλύτερης συμβολής των Βουλγάρων στον πόλεμο, παραγνώριζε την υπόψη πολιτική τους ακόμα και την αποφασιστική συμβολή του ελληνικού Στόλου στο Αιγαίο, η οποία απέτρεψε μεταφορές των Τούρκων από τη Μ. Ασία προς τη Θράκη – όπου το Βουλγαρικό Θέατρο Επιχειρήσεων.

Συνοψίζοντας, τα αίτια του Β΄ Βαλκανικού Πολέμου ανάγονται:

1. στις διεκδικήσεις των συμμάχων Κρατών του Α΄ Βαλκανικού Πολέμου, Ελλάδας, Σερβίας και Βουλγαρίας, για τη διανομή των απελευθερωμένων από τους Τούρκους εδαφών της Βαλκανικής Χερσονήσου.
2. στην επεκτατική πολιτική της τότε Βουλγαρικής Κυβερνήσεως, η οποία απέβλεπε στην ενσωμάτωση ολόκληρης σχεδόν της Μακεδονίας, ουσιαστικά δηλαδή στην ανασύσταση της «Μεγάλης Βουλγαρίας της Συνθήκης του Αγίου Στεφάνου του 1878», σε βάρος της Ελλάδας και της Σερβίας.
3. στις επεμβάσεις των Μ. Δυνάμεων, για τη ρύθμιση των σχετικά με τη διανομή διαφορών, ανάλογα με τα απώτερα συμφέροντά τους στο χώρο της Βαλκανικής.

Επίσης, οι αφορμές του Β΄ Βαλκανικού Πολέμου αποδίδονται στις προκλήσεις, στις προστριβές, στα μεθοριακά επεισόδια και, κυρίως, στις συμπλοκές μεταξύ των στρατών των τέως Συμμάχων, οι οποίες άρχισαν, ενώ διαρκούσε ακόμα ο πόλεμος κατά των Τούρκων και συνεχίστηκαν μέχρι την παραμονή του μεταξύ τους πολέμου.

Η Ελληνοσερβική Αμυντική Συμμαχία.

Η Ελλάδα και η Σερβία δεν είχαν ουσιώδεις διαφορές μεταξύ τους. Κοινό πρόβλημά τους ήταν οι παράλογες εδαφικές αξιώσεις της Βουλγαρίας σε βάρος τους. Και η αντιμετώπιση του προβλήματος καθιστούσε α-

ναγκαίο το συνασπισμό τους εναντίον του ενδεχόμενου κοινού εχθρού. Η αιτία αυτής της συμμαχίας επέβαλε την πρόβλεψη και της τελευταίας λεπτομέρειας, ώστε τίποτα να μη μείνει ακαθόριστο μεταξύ των νέων Συμμάχων.

Η αμυντική συμμαχία Ελλάδα και Σερβίας υπογράφηκε στη Θεσσαλονίκη στις 19 Μαΐου 1913. Με τη συνθήκη αυτήν και τη στρατιωτική σύμβαση συναπτόταν 1 θετής συμμαχία και καθοριζόταν η συνοριακή γραμμή μεταξύ των δύο Κρατών, η οποία είναι και η υφιστάμενη σήμερα. Χαρακτηριστικό της συμμαχίας ήταν ότι έπρεπε να αποφευχθεί ο πόλεμος προς τη Βουλγαρία. Τα συμβαλλόμενα Κράτη έπρεπε από κοινού να αποκρούσουν κάθε απόπειρα εκ μέρους της Βουλγαρίας. Με βάση τη στρατιωτική σύμβαση, η Ελλάδα έπρεπε να έχει στρατό 90 χιλ. άνδρες μεταξύ Γουμένιτσας – Θεσσαλονίκης – Παγγαίου και το στόλο της έτοιμο στο Αιγαίο για δράση, ενώ η Σερβία στρατό 150 χιλ. άνδρες στις περιοχές Γευγελής – Βελεσσών – Κουμανόβου.

Στρατιωτική Κατάσταση Βουλγάρων

Από τους τρεις αντιπάλους, ο βουλγαρικός Στρατός ήταν ο ισχυρότερος. Διέθετε 350 χιλ. πεζούς, 720 πυροβόλα και 5.000 ιππείς. Κάθε μεραρχία του Βουλγαρικού Στρατού διέθετε 3 ταξιαρχίες Πεζικού, κάθε

ταξιαρχία 2 συντάγματα και κάθε σύνταγμα 4 τάγματα. Συγκεντρώθηκε ως εξής:

- 1η Στρατιά (Στρατηγός Κουντίσεφ), 2 μεραρχίες, Ταξιαρχία Ιππικού και 120 πυροβόλα, στην περιοχή Βιδινίου – Μπερκοβίτσας, για ενέργεια προς την κοιλάδα Τιμόκ.

- 2η Στρατιά (Στρατηγός Ιβανώφ), 2 μεραρχίες, 2 συντάγματα Πεζικού, σύνταγμα Ιππικού, 110 πυροβόλα, ιππαστί επί του Στρυμόνα ποταμού, από Γευγελή μέχρι την Ελευθερούπολη, για ενέργεια κατά του Ελληνικού Στρατού. Η διάταξη της 2ης Στρατιάς είχε ως εξής:

- 3η Μεραρχία Βαλκανίων: Στρατηγείο στο Κιλκίς, την 3η Ταξιαρχία στα υψώματα Πολυκάστρου (υψ. Καλλινόβου) και τη 2η Ταξιαρχία περί το Κιλκίς (σύνολο 16 τάγματα Πεζικού).

- Την 1/10 Ταξιαρχία, ύψωμα Γερμανικό (Κλέπε) – Λαχανά (8 τάγματα).

- Το 10 Σύνταγμα Ιππικού μεταξύ Γερμανικό – Κιλκίς.
- Ταξιαρχία Δράμας, περιοχή Σωχού – Νιγρίτας (8 τάγματα).
- Ταξιαρχία Σερρών, βόρεια πλευρά Παγγαίου όρους.
- Η 11η Μεραρχία, περιοχή Ελευθερουπόλεως.
- Άλλες μονάδες, κατά μήκος ακτών Αιγαίου.
- Στρατηγείο 2ης Στρατιάς, στις Σέρρες.

- 3η Στρατιά (Στρατηγός Δημήτριοφ), 3η, 5η μεραρχίες Πεζικού, μεραρχία Ιππικού, 120 πυροβόλα, στην περιοχή Σλίβνιτσας για ενέργεια προς Πιρότ – Νύσσα.

- 4η Στρατιά (Στρατηγός Κοβάτσεφ), 4 μεραρχίες, σύνταγμα Ιππικού, 230 πυροβόλα, στην περιοχή Κότσανα – Ραδοβίτσα – Στρώμνιτσα.

- 5η Στρατιά (Στρατηγός Τότσεφ), 3 μεραρχίες, σύνταγμα Ιππικού, 180 πυροβόλα, στην περιοχή Κιουσεντήλ.

Από τη συγκέντρωση αυτή φαίνεται ότι οι Βούλγαροι διέθεταν περισσότερες από το 1/2 των δυνάμεών τους σε δευτερεύουσες κατευθύνσεις και μακριά από τη Μακεδονία, η οποία ήταν και ο κρίσιμος χώρος των επιχειρήσεων.

Στρατιωτική Κατάσταση Σέρβων

Ο σέρβικος Στρατός ανερχόταν σε 260 χιλ. πεζούς, 500 πυροβόλα και 3.000 ιππείς. Συγκεντρώθηκε ως εξής:

- 1η Στρατιά (διάδοχος Αλέξανδρος), 4 μεραρχίες, 24 ίλες, 140 πυροβόλα, στην περιοχή Κουμανόβου.

- 2η Στρατιά (Στρατηγός Στεπάνοβιτς), 2 μεραρχίες, 95 πυροβόλα, στην περιοχή Πιρότ.
- 3η Στρατιά (Στρατηγός Γιάνοβιτς), 3 μεραρχίες, 7 ίλες, 108 πυροβόλα, στην περιοχή Βελεσσών – Ιστίπ.
- Εφεδρεία, μεραρχία Ιππικού και μεραρχία Πεζικού στα Σκόπια, 2 μεραρχίες στα αλβανικά σύνορα.

Από τη συγκέντρωση αυτή φαίνεται ότι οι Σέρβοι διέθεσαν τον όγκο των δυνάμεων τους στο τρίγωνο Εγκρί Παλάγκα – Κρίβολακ – Κουμάνοβο, προς διεκδικούμενες περιοχές και άφησαν τη 2η Στρατιά τους για κάλυψη των παλαιών τους συνόρων.

Στρατιωτική Κατάσταση Ελλήνων.

Ο ελληνικός Στρατός ανερχόταν σε 100 χιλ. πεζούς, 1.000 ιππείς και 180 πυροβόλα. Αρχιστράτηγος ήταν ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος με επιτελάρχη το Συνταγματάρχη Δούσμανη. Αποτελέστηκε, αρχικά, από 8 μεραρχίες και την ταξιαρχία Ιππικού, ενώ προς το τέλος του πολέμου συγκροτήθηκε και η 10η Μεραρχία Πεζικού. Ο Στρατός συγκεντρώθηκε μεταξύ Στρυμόνα και Αξιού, από τα δεξιά προς τα αριστερά, ως εξής:

- 7η Μεραρχία (Συνταγματάρχης Σωτήλης), από τις εκβολές του Στρυμόνα μέχρι τη λίμνη Βόλβης.
- 1η Μεραρχία (Υποστράτηγος Μανουσογιαννάκης), μεταξύ των λιμνών Βόλβης και Λαγκαδά.
- 6η Μεραρχία (Συνταγματάρχης Δελαγραμμάτικας), Λαγυνά – Λιτή – Ασβεστοχώρι.
- 4η Μεραρχία (Υποστράτηγος Μοσχόπουλος), Μελισοχώρι – Πουρνάρι.
- 5η Μεραρχία (Συνταγματάρχης Γεννάδης), Φιλαδέλφια – Μ. Μεσημβρία – Ξηροχώρι.
- 3η Μεραρχία (Υποστράτηγος Δαμιανός), Αξιοχώρι – Αγιονέρι.
- 10η Μεραρχία (Συνταγματάρχης Παρασκευόπουλος), Γουμένιτσα – Αξιούπολη.
- 2η Μεραρχία (Υποστράτηγος Καλλάρης), εφεδρεία – Θεσσαλονίκη.
- Ταξιαρχία Ιππικού (Συνταγματάρχης Ζαχαρόπουλος), Σίνδο.

Κύριο χαρακτηριστικό της ελληνικής συγκεντρώσεως ήταν ότι όλες οι παραπάνω μεραρχίες είχαν απέναντι τους τη διασπαρμένη μεταξύ Αξιού και Στρυμόνα και εκείθεν, κατά μήκος των ακτών του Αιγαίου, 2η βουλ-

γαρική Στρατιά, η οποία κατά την κρίσιμη μάχη του Κιλκίς-Λαχανά, δε θα προλάβει να συγκεντρώσει όλες τις δυνάμεις της.

Κράτη	Τάγματα	Πεζικό	Ιππικό	Πυροβόλα
Ελλάδα	74	100.000	1.000	180
Σερβία	199	260.000	3.000	500
Σύμμαχοι	273	360.000	4.000	680
Βουλγαρία	316	350.000	5.000	720

Συγκριτικός Πίνακας Δυνάμεων.

Σχέδια Επιχειρήσεων Βουλγάρων.

Το βουλγαρικό Γενικό Στρατηγείο **δεν είχε εκπονήσει Σχέδιο Επιχειρήσεων**. Ο Αρχιστράτηγος Σαβώφ, υπερτιμώντας τις ικανότητες του στρατού του και κατεχόμενος από τη σκέψη ότι ενδεχόμενη επέμβαση των Μ. Δυνάμεων θα σταματούσε τις επιχειρήσεις, θεώρησε σκόπιμη την ταχεία και αιφνιδιαστική κατάληψη όσο το δυνατό περισσότερων από τα αμφισβητούμενα εδάφη, χρησιμοποιώντας γι' αυτό την 4η Στρατιά κατά των Σέρβων και τη 2η Στρατιά κατά των Ελλήνων. Η έλλειψη Σχεδίου Επιχειρήσεων, οι αντιφατικότητες του Γενικού Στρατηγείου και οι διαδοχικές του εντολές προς τη 2η Στρατιά, φαίνονται από τα εξής:

Το Γενικό Στρατηγείο, με την υπ' αριθ. 23/13-6-1913 διαταγή του, καθόριζε τις θέσεις των στρατιών του για προέλαση, με την πιθανότητα ενάρξεως του πολέμου κατά Σερβίας και Ελλάδας. Για τη 2η Στρατιά περιλάμβανε τα εξής: «Η 2η Στρατιά μετά των κυρίων δυνάμεων της να παραταχθεί επί της γραμμής Κιλκίς – υψώματα 605 επί της οδού Σερρών – Ξυλοπόλεως (Λιγκοβάνης). Ο διοικητής της στρατιάς να φροντίσει για την εξασφάλιση της δεξιάς πτέρυγας προς τον ποταμό Αξιό. Τα μετόπισθεν αυτής θα εξασφαλισθούν υπό της 4ης Στρατιάς».

Στις 15-6-13, το Γενικό Στρατηγείο διέταξε τη 2η Στρατιά: «πριν περατώσει τη συγκέντρωσή της να επιτεθεί δια του ενεργητικότερου τρόπου κατά του εχθρού στις Ελευθερές και Ηρακλείτσα. Η 4η Στρατιά θα επιτεθεί αύριο τη νύχτα εναντίον του προ αυτής Σερβικού Στρατού». Κατόπιν της διαταγής αυτής, η 2η Στρατιά κατέλαβε τη νύχτα 16/17-6-13 ολόκληρη την ανατολικά τον Στρυμόνα έκταση, ενώ είχαν συμπτυχθεί τα ελληνικά τμήματα προκαλύψεως.

Στις 17-6-13, το Γενικό Στρατηγείο εξέδωσε νέες οδηγίες, με τις οποίες η 2η Στρατιά, μετά την κατάληψη της Ηρακλείτσας, έπρεπε να συγκε-

ντρωθεί ως η διαταγή υπ' αρ. 23/13-6-13, με ετοιμότητα επιθέσεως κατά της Θεσσαλονίκης.

Τις πρωινές ώρες της 18ης Ιουνίου 1913, το Γενικό Στρατηγείο διατάσσει τη 2η Στρατιά: «προ της κρίσιμης καταστάσεως της 4ης Στρατιάς έναντι των Σέρβων αναστείλατε πάσαν επιθετικήν επιχείρησιν». και στη συνέχεια: «να εγκατασταθή αμυντικώς προς κάλυψιν των κατευθύνσεων Σερρών-Σιδηροκάστρου και εξασφάλισιν συνδέσμου ματά της 4ης Στρατιάς στη Δοϊράνη». Κατόπιν αυτών, ο διοικητής της 2ης Στρατιάς απόφασισε την αμυντική εγκατάσταση των δυνάμεών του στη γενική γραμμή υψώματα Μεταμορφώσεως – Κιλκίς – Ξυλόπολη – Σωχός – Νιγρίτα.

Οι σχετικές διαταγές της αρπακτικής αυτής επιχειρήσεως απευθύνθηκαν μόνον προς τις 4η και 2η Στρατιές, ενώ η παράλειψη ενημερώσεως των λοιπών παραμένει ανεξήγητη. Αποδεικτικό γεγονός της παραλείψεως αυτής είναι το ότι ο διοικητής της 5ης Στρατιάς, όταν άκουσε τα πυροβόλα της επιτιθέμενης γειτονικής του 4ης Στρατιάς την 17-6-13, τηλεγράφησε στη Σόφια ζητώντας οδηγίες, επειδή φαινόταν σ' αυτόν «ανεξήγητη η αδράνεια της στρατιάς του ενώ συνάδελφοι εμάχοντο».

Σχέδια Επιχειρήσεων Σέρβων.

Το Σχέδιο Επιχειρήσεων του Σερβικού Γενικού Στρατηγείου είχε χαρακτήρα αμυντικό και ήταν προσαρμοσμένο στο πνεύμα της ελληνοσερβικής συμμαχίας και της στρατιωτικής συμβάσεως. Κύρια ιδέα ενέργειας του σχεδίου αυτού ήταν η εξασφάλιση των εδαφών που θα κατόκτούσαν αρχικά, με την απόκρουση των αρπακτικών ενεργειών των Βουλγάρων και, στη συνέχεια, με την ανάληψη γενικής αντεπιθέσεως κατ' αυτών, από κοινού με τους Έλληνες.

Σχέδια Επιχειρήσεων Ελλήνων.

Το Σχέδιο Επιχειρήσεων του Ελληνικού Γενικού Στρατηγείου άφηνε την πρωτοβουλία της Επιθέσεως στους Βουλγάρους, μετά την οποία όμως θα αναλαμβάνονταν αμέσως γενική αντεπίθεση εναντίον αυτών.

Ειδικότερα, το Γενικό Στρατηγείο κοινοποιεί στις 24 Μαΐου 1913 Δελτίο πληροφοριών προς τις μεραρχίες του, για τις έναντι της ελληνικής διατάξεως εχθρικές δυνάμεις και με εμπιστευτικές οδηγίες του καθόριζε ότι: «Η καλύτερα ενέργεια του ελληνικού Στρατού θα ήταν η ταχεία ανάληψη της επιθέσεως και η διεύθυνση του όγκου των δυνάμεων είτε κατά της δεξιάς, είτε κατά της αριστερής πτέρυγας του εχθρού. Επειδή όμως για λόγους πολιτικούς τούτο δεν είναι δυνατόν, εάν οι Βούλγαροι αρχίσουν

πρώ-τοι την επίθεσή τους, αυτή θα αντιμετωπισθεί με αντεπιθέσεις καθ' ενός των πλευρών τούτων». Πράγματι, οι Βούλγαροι θα αρχίσουν τη νύχτα της 16/17 Ιουνίου 1913 πρώτοι την επίθεση. Κατόπιν αυτού, από τις 19 Ιουνίου, ο Ελληνικός Στρατός θα αντιδράσει με το εξής Σχέδιο Επιθετικών Επιχειρήσεων:

- Η 7η Μεραρχία, θα προελάσει προς τη Νιγρίτα και εκείθεν, αν κρινόταν υπ' αυτής αναγκαίο, προς τη γέφυρα Στρυμωνικού, του Στρυμόνα ποταμού.
- Η 1η Μεραρχία, προς Όσα – Νικόπολη και εκείθεν προς τη γραμμή Λαχανά – Ξυλόπολη.
- Η 6η Μεραρχία, από Λιτή προς Άσσυρο – υψ. Γερμανικό.
- Η 2η Μεραρχία, από Μελισσοχώρι δια Μονολόφου προς υψώματα ανατολικά της ποταμιάς.
- Η 4η Μεραρχία, από Μονολόφου δια Γαλλικού – Κολχίδας προς υψώματα μεταξύ Ποταμιά – Κρηστώνη.
- Η 5η Μεραρχία, από Ν. Φιλαδέλφεια – ανατολικά Πικρολίμνης – ύψ. 250 προς Κιλκίς.
- Η 3η Μεραρχία, από υψ. 205 (βόρεια Βαθυλάκου) δια Γυναικοκάστρου προς Κιλκίς.
- Η 10η Μεραρχία από Πολύκαστρο προς ύψ. Μεταμορφώσεως.
- Η Ταξιαρχία Ιππικού από Χερσοτόπι προς Άγιο Γεώργιο, συνδέουσα ΙΙη και Χη ΜΠ.
- Γενικό Στρατηγείο, θέση στο Μελισσοχώρι.

Επομένως αμφότεροι οι Σύμμαχοι, Σέρβοι και Έλληνες, αναγκάζονται λόγω της ακολουθούμενης αμυντικής πολιτικής να παραβλέψουν το στρατιωτικό συμφέρον, δηλαδή την πρωτοβουλία των επιχειρήσεων, την επικαιρότητα των ενεργειών και τον αιφνιδιασμό του αντιπάλου.

Τα Θέατρα Επιχειρήσεων.

Το Θέατρο του Β' Βαλκανικού πολέμου, περί το τέλος του πολέμου, είχε την εξής γεωγραφική περίμετρο: Αξιός-Μοράβας-παραδουνάβιος περιοχή Δουβρουτσάς-Τσατάλτζα-Παγγαίο όρος-περιοχή Θεσσαλονίκης. Τα Θέατρα Επιχειρήσεων, που είχαν δημιουργηθεί, κάλυπταν τις ακόλουθες περιοχές:

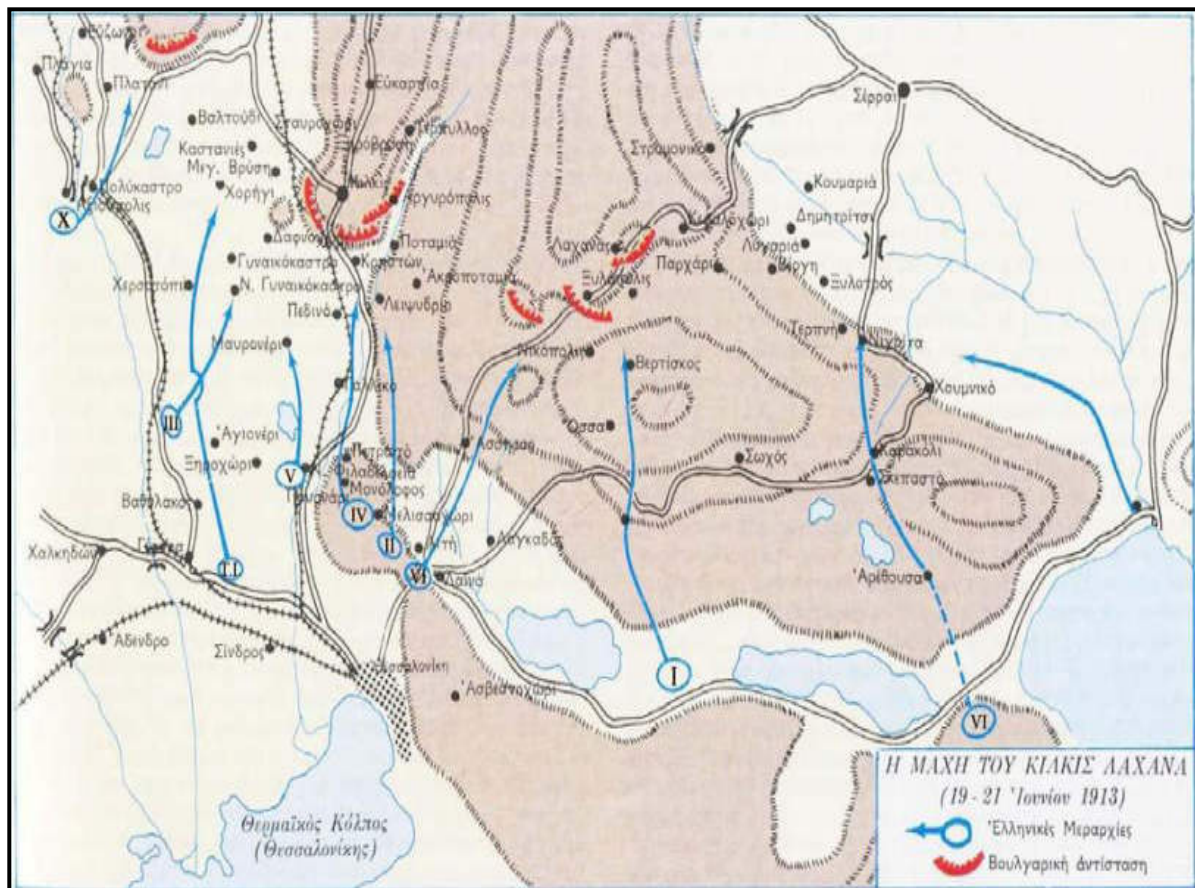
- το Ελληνοβουλγαρικό από τον Αξιό μέχρι την κοιλάδα του Νέστου ποταμού.

- το Σερβοβουλγαρικό, από τη Γευγελή και προς τα βόρεια κατά μήκος της κοιλάδας του Αξιού μέχρι την παλαιό σερβοβουλγαρική μεθόριο.
- το Ρουμανοβουλγαρικό, εκτεινόμενο στην παραδουνάβιο επαρχία της Δουβρουτσάς. Και τέταρτο, το Τουρκοβουλγαρικό, εκτεινόμενο στην Ανατολική Θράκη.

Γενικό χαρακτηριστικό των κύριων Θεάτρων Επιχειρήσεων (Ελληνοβουλγαρικό και Σερβοβουλγαρικό) είναι το ορεινό του εδάφους και η έλλειψη επαρκών συγκοινωνιών.

Έναρξη του Πολέμου.

Τη νύχτα της 16/17 Ιουνίου 1913, κατόπιν διαταγών του βουλγαρικού Γενικού Στρατηγείου, η 2η και 4η Στρατιές επιτέθηκαν αιφνιδιαστικά κατά των ελληνικών και σερβικών προκαλυπτικών τμημάτων στις περιοχές του Παγγαίου όρους και του Ιστίπ, χωρίς επίσημη κήρυξη πολέμου. Αυτό αποτέλεσε την τελευταία και κύρια αφορμή του Β' Βαλκανικού Πολέμου. Τα παραπάνω τμήματα συμπύχτηκαν χωρίς να προβάλουν αντίσταση ενώ, οι Σύμμαχοι, Έλληνες και Σέρβοι, από την επόμενη ανέλαβαν αντεπίθεση.

Ελληνοβουλγαρικές Επιχειρήσεις Ιουνίου 1913.

(Μάχες Κιλκίς – Λαχανά, Δοϊράνης, Κωστουρίνου, Σιδηροκάστρου, Προώθηση Ελληνικού Στρατού μέχρι την κοιλάδα Στρώμνιτσα).

- Εκκαθάριση Θεσσαλονίκης. Στις 1500 της 17ης Ιουνίου δυνάμεις της 2η Μεραρχίας κύκλωσαν τις ευρισκόμενες στη Θεσσαλονίκη βουλγαρικές δυνάμεις (2 τάγματα) και έταξαν προθεσμία παραδόσεως τους μιας ώρας. Μετά την εκπνοή της προθεσμίας, άρχισε η διά των όπλων εκκαθάριση, η οποία ολοκληρώθηκε στις 0800 της 18ης Ιουνίου. Αιχμαλωτίστηκαν 19 αξιωματικοί, 1260 οπλίτες και 80 κομιτατζήδες. Στη συνέχεια η 2η Μεραρχία προωθήθηκε στην περιοχή Λιτή -Μελισσοχώρι.

- Μάχη Κιλκίς – Λαχανά (19-21 Ιουνίου). Από τις 19 Ιουνίου άρχισαν οι επιθετικές επιχειρήσεις του ελληνικού Στρατού προς τα βόρεια με 5 μεραρχίες (10η, 3η, 5η, 4η, 2η) και την Ταξιαρχία Ιππικού προς το Κιλκίς και δυτικότερα, και με 3 μεραρχίες (6η, 1η, 7η) προς Λαχανά – Νιγρίτα. Μετά από ορμητικές επιθέσεις κατορθώθηκε η κατάληψη των ισχυρών τοποθεσιών Κιλκίς και Λαχανά στις 21 Ιουνίου. Στις 19 Ιουνίου, μετά από σκληρό και αιματηρό αγώνα, οι ελληνικές μεραρχίες κατέλαβαν ολόκληρη την τοποθεσία των βουλγαρικών Προφυλακών, 3-6 χιλιόμετρα προ του Κιλκίς – Λαχανά. Στις 20 Ιουνίου, συνεχίζουν και λαμβάνουν στενή επαφή με την κύρια τοποθεσία άμυνας Κιλκίς – Λαχανά, με σοβαρές απώλειες, λόγω του αναπεπταμένου του εδάφους μπροστά από την κύρια γραμμή αντιστάσεως. Την ίδια ημέρα η 7η Μεραρχία απελευθερώνει τη Νιγρίτα.

Τη νύχτα 20/21 Ιουνίου η 2η Μεραρχία κατά του Κιλκίς καταλαμβάνει την πρώτη σειρά των εχθρικών χαρακωμάτων και μέχρι τις 1000 της 21ης Ιουνίου τη δεύτερη και τρίτη σειρά χαρακωμάτων, διασπώντας την εχθρική άμυνα. Οι 1η και 6η Μεραρχίες κατά Λαχανά, μετά από συντονισμένη επίθεση στις 1500 της 21ης Ιουνίου διασπούν την εχθρική άμυνα και προωθούνται προς Ευαγγελίστρια – Κεφαλοχώρι και υψ. 619, έναντι του Στρυμόνα. Ακολούθησε καταδίωξη των Βουλγάρων προς τα βόρεια, οι οποίοι, με την κάλυψη ισχυρών οπισθοφυλακών, υποχωρούσαν προς Δοϊράνη – Στρώμνιτσα – Πέτσοβο και προς Ρούπελ – Κρέσνα. Την καταδίωξη ανέλαβαν προς Δοϊράνη – Στρώμνιτσα οι 4η, 2η, 5η, 3η και 10 Μεραρχίες και η Ταξιαρχία Ιππικού και προς την κοιλάδα του Στρυμόνα οι 1η, 6η και 7η Μεραρχίες, ως Τμήμα Στρατιάς υπό τον Υποστράτηγο Μανουσογιαννάκη.

Τις επόμενες ημέρες, ο ελληνικός Στρατός διεξήγαγε τις νικηφόρες μάχες της Δοϊράνης (23 Ιουνίου), του Κωστουρίνου (25 Ιουνίου) και του Σιδηροκάστρου (26 Ιουνίου). Αφού διάνοιξε με αυτές τις μάχες τις διαβάσεις των ορέων Κερκίνης – Αγγίστρου, προωθήθηκε στην κοιλάδα του Στρώμνιτσα ποταμού και δημιούργησε άμεση απειλή κατά των νώτων και των συγκοινωνιών της έναντι των Σέρβων 4ης Βουλγαρικής Στρατιάς.

Σερβοβουλγαρικές Επιχειρήσεις Ιουνίου 1913. (Μάχη Μπρεγκάλνιτσα)

Οι Βούλγαροι, αφού επιτέθηκαν κατά των Σέρβων με την 4η Στρατιά, κατέλαβαν μέχρι τη μεσημβρία της 17ης Ιουνίου το Ιστίπ και στη συνέχεια απειλούσαν αμέσως το Κριβολάκ. Κατόπιν αυτού, οι Σέρβοι αντέδρασαν με αντεπιθέσεις των 1ης και 3ης Στρατιών τους εντός της ίδιας ημέρας. Ενώ όμως η ενέργεια της 1ης Στρατιάς σημείωσε επιτυχία, αντίθετα η 3η Στρατιά όχι μόνο δεν ανακατέλαβε το Ιστίπ, αλλά υποχώρησε και από το Κριβολάκ.

Συνεχίζοντας, οι Σέρβοι, στις 23 Ιουνίου, κατέλαβαν τα Κότσανα. Όμως, η 3η Στρατιά τους απέτυχε στις επιθέσεις της. Ενισχυθηκε όμως και κατόπιν της απειλής που δημιουργήθηκε για τους Βουλγάρους από την προέλαση του ελληνικού Στρατού στην κοιλάδα του Στρώμνιτσα ποταμού, κατόρθωσε στις 26 Ιουνίου να προελάσει προς τα ανατολικά. Η 4η Βουλγαρική Στρατιά εξαναγκάστηκε σε υποχώρηση, και στις 2 Ιουλίου εγκαταστάθηκε στην ορεινή τοποθεσία Ρούγεν – Τσάρεβο Σέλο. Παράλληλα οι Σέρβοι κατεύθυναν μέρος των δυνάμεών τους προς τα βόρεια, όπου οι

Βούλγαροι εκτόξευσαν αντεπιθέσεις αντιπερισπασμού προς Εγκρί – Παλάγκα.

Ελληνοβουλγαρικές Επιχειρήσεις στη Μέση Κοιλάδα του Στρυμόνα (1 – 11 Ιουλίου – Μάχη στενωπού Κρέσνας).

Από τις αρχές Ιουλίου, ο ελληνικός Στρατός συνέχισε την προέλασή του προς τα βόρεια δια 3 παράλληλων φαλάγγων, ως εξής: Η αριστερή φάλαγγα (3η και 10η Μεραρχίες υπό τον Υποστράτηγο Δαμιανό) δια της κοιλάδας του Ζελένιτσα ποταμού προς Πέτσοβο – Τσάρεβο Σέλο. Η κεντρική κύρια φάλαγγα (6η, 4η, 2η, 1η, 5η Μεραρχίες) δια της κοιλάδας του Στρυμόνα ποταμού προς Κρέσνα – Τζουμαγιά. Η δεξιά φάλαγγα (7η Μεραρχία) δια Κάτω Νευροκόπι προς Άνω Νευροκόπι – Μαχωμία.

Η προέλαση αυτή οδήγησε στη μάχη της Κρέσνας (8-11 Ιουλίου), κατά την οποία η φάλαγγα του κέντρου αντιμετώπισε νικηφόρα οπισθοφυλακές της 2ης Βουλγαρικής Στρατιάς και κατέλαβε τη βόρεια έξοδο της στενωπού.

Ρουμανική και η Τουρκική Επέμβαση στον Πόλεμο.

Η Ρουμανία, διαβλέποντας τη βέβαιη ήττα της Βουλγαρίας, ζήτησε απ' αυτήν την παραχώρηση της Δουβρουτσάς. Όμως, συνάντησε την άρνησή της και η Ρουμανία κήρυξε στις 27 Ιουνίου τον πόλεμο κατά της Βουλγαρίας, και εισέβαλε στο έδαφος της με 5 σώματα στρατού και 2 μεραρχίες Ιππικού. Στις 18 Ιουλίου, ημέρα υπογραφής της ανακωχής, ο ρουμανικός Στρατός είχε φτάσει, χωρίς αντίσταση, 30 χιλιόμετρα από τη Σόφια.

Η Τουρκία, επίσης, ενεργώντας και αυτή σύμφωνα με το πνεύμα της Ρουμανίας, επωφελείται της όλης σε βάρος της Βουλγαρίας καταστάσεως στα πεδία των μαχών και καταλαμβάνει, στις 9 Ιουλίου, την Αδριανούπολη.

Τελευταίες Επιχειρήσεις του Πολέμου.

Ο ελληνικός Στρατός μετά την κατάληψη της στενωπού Κρέσνας συνέχισε την προς τα βόρεια προέλασή του. Οι Βούλγαροι έχουν τώρα εγκατασταθεί στη γενική τοποθεσία Τσάρεβο Σέλο – Τζουμαγιά – Αρισβάνιτσα με την πρόθεση να αμυνθούν σ' αυτή με κάθε θυσία ανακόποντας την προέλαση του ελληνικού Στρατού.

Μέχρι τις 14 Ιουλίου, ο ελληνικός Στρατός καταλαμβάνει το Πέτσοβο, το Σμιτλή, το Άνω Νευροκόπι και το Πριντέλ Χάν και βρίσκεται περίπου 70 χιλιόμετρα βόρεια της στενωπού του Σιδηροκάστρου, εντός του βουλγαρικού εδάφους.

Οι Βούλγαροι, επωφελούμενοι της αδράνειας των Σέρβων, συγκεντρώνουν δυνάμεις και στις 15 Ιουλίου εξαπολύουν αντεπίθεση κατά των δύο άκρων της Ελληνικής διατάξεως, προς Πέτσοβο και Μαχωμία, με επιδίωξη να απειλήσουν τα νώτα και τις συγκοινωνίες της. Μέχρι της 17 Ιουλίου διεξήχθησαν σκληρές και πεισματώδεις μάχες. Στο δεξιό, η βουλγαρική αντεπίθεση κατά της 7η Μεραρχίας αντιμετώπιστηκε ευχερώς. Στο αριστερό, αρχικά, οι Βούλγαροι υποχρέωσαν την 3η Μεραρχία σε σύμπτυξη περιορισμένου βάθους, τελικά όμως, αποκρούστηκαν με μεγάλες σε βάρος τους απώλειες.

Στο μεταξύ στις 26 Ιουνίου, άγημα του ελληνικού Στόλου απελευθέρωσε την Καβάλα. Την 1η Ιουλίου τμήμα της 7η Μεραρχίας απελευθέρωσε τη Δράμα. Στις 6 Ιουλίου, αποβιβάστηκε στην Καβάλα, προερχόμενη από την Ήπειρο, η 8η Μεραρχία. Μονάδες της κινούνται και απελευθερώνουν στις 12 Ιουλίου την Ξάνθη και το Πόρτο Λάγο και στις 14 Ιουλίου την Κομοτηνή. Στον Έβρο φτάνουν μέχρι το Σουφλί, αφού απελευθερώθηκε και η Αλεξανδρούπολη από το Στόλο.

Ανακωχή και η Συνθήκη του Βουκουρεστίου.

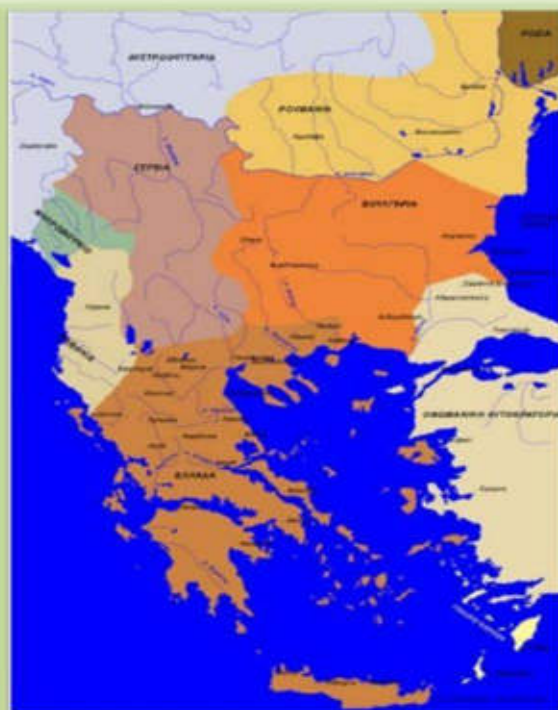
Στις 18 Ιουλίου 1913, μετά από αίτημα της Βουλγαρίας, υπογράφηκε ανακωχή μεταξύ των εμπολέμων. Τέλος, στις 28 Ιουλίου, υπογράφηκε η Συνθήκη του Βουκουρεστίου, θέτοντας και επίσημα τέρμα στο Β' Βαλκανικό Πόλεμο. Από ελληνικής πλευράς παραβρέθηκε ο Πρωθυπουργός Ελευθέριος Βενιζέλος.

Με τη συνθήκη αυτήν, αναθεωρήθηκαν οι όροι της Συνθήκης του Λονδίνου, της 17ης Μαΐου 1913, σε βάρος της ηττημένης Βουλγαρίας. Η τελευταία υποχρεώθηκε να εκχωρήσει στη Ρουμανία τη Δουβρουτσά, στην Τουρκία να επιστρέψει την Αδριανούπολη και τις Σαράντα Εκκλησίες και στη Σερβία να αποδεχτεί τις συνοριακές της απαιτήσεις. Τέλος, καθορίστηκε όπως τα σύνορα Ελλάδας και Βουλγαρίας ακολουθήσουν την κορυφογραμμή όρος Κερκίνη – όρος Άγκιστρο – Τσολιάς – ύψ Περίβλεπτο – κάτω ρους Νέστου ποταμού.

Βαλκάνια- τέλος Α' Βαλκανικού πολέμου

Βαλκάνια- τέλος Β' Βαλκανικού πολέμου

Απώλειες και τα Λάφυρα του Ελληνικού Στρατού κατά τον Α' και Β' Βαλκανικό Πόλεμο.

Οι απώλειες του ελληνικού Στρατού στους δύο Βαλκανικούς Πολέμους έφτασαν τις 50.535 άνδρες, κατανεμόμενες ως εξής:

- Α' Βαλκανικός Πόλεμος. Νεκροί αξιωματικοί 139, οπλίτες 1.688. Τραυματίες, αξιωματικοί 261, οπλίτες 9.034, παγόπληκτοι (κυρίως στο μέτωπο Ηπείρου) 580.
- Β' Βαλκανικός Πόλεμος. Νεκροί αξιωματικοί 196, οπλίτες 2.397. Τραυματίες αξιωματικοί 429, οπλίτες 18.872.

Εξάλλου, από τον Ελληνικό Στρατό κατά τον Α' Βαλκανικό Πόλεμο πιάστηκαν 69.189 αιχμάλωτοι, από τους οποίους 1.501 αξιωματικοί. Επίσης, τα λάφυρα του έφτασαν τα 325 πυροβόλα, 81 πολυβόλα, 100.000 τυφέκια και παντοειδές υλικό. Κατά το Β' Βαλκανικό Πόλεμο, πιάστηκαν 5.330 αιχμάλωτοι και τα λάφυρα του ήταν 84 πυροβόλα, 9 πολυβόλα, 17.900 τυφέκια και άφθονο πολεμικό υλικό, σύμφωνα με τα στοιχεία της ΔΙΣ/ΓΕΣ.

Διαπιστώσεις και Συμπεράσματα.

Ο Β΄ Βαλκανικός Πόλεμος προκλήθηκε από τη Βουλγαρία, με σκοπό να αποσπάσει από τους αντιπάλους της, Έλληνες και Σέρβους, τα περισσότερα και ζωτικότερα εδαφικά τους κέρδη από τον Α΄ Βαλκανικό Πόλεμο. Επρόκειτο για μια ατυχή πολιτική της Βουλγαρικής Κυβερνήσεως, η οποία παρέβλεπε τα δίκαια συμφέροντα των πρώην Συμμάχων της και υποτιμούσε τη μαχητική ισχύ των στρατών τους.

Οι Βούλγαροι άρχισαν πρώτοι την επίθεση. Όταν όμως βρέθηκαν προ δύο αποφασιστικών αντιπάλων, οι οποίοι ανέλαβαν αμέσως αντεπίθεση, τότε το Γενικό Στρατηγείο τους διέταξε αναστολή των επιχειρήσεων. Η κατάσταση που επικρατούσε σ' αυτό ήταν χαώδης. Αν και είχε την πρωτοβουλία της επιθέσεως, δεν γνώριζε τι να πράξει[1]. Επομένως, ο πόλεμος αυτός δεν εκτιμήθηκε καλά σ' όλες τις διαστάσεις του, ούτε προπαρασκευάστηκε με την πρέπουσα σοβαρότητα από βουλγαρικής πλευράς. Τα βασικά αυτά σφάλματα ήταν αδύνατο να θεραπευθούν κατά την εξέλιξη των επιχειρήσεων και, καθώς ήταν επόμενο, οδήγησαν τη Βουλγαρία στην ήττα.

Η αμυντική συμμαχία Ελλάδας και Σερβίας, της 19ης Μαΐου 1913, για την αντιμετώπιση της βουλγαρικής απειλής, δε στάθηκε ικανή να αποτρέψει τον πόλεμο. Όμως, συνέβαλε στην άμεση και στην από κοινού αντιμετώπιση της βουλγαρικής επιθέσεως. Η έλλειψη εξάλλου διασυμμαχικού ελληνοσερβικού στρατηγείου κατά τη διάρκεια των επιχειρήσεων οδήγησε σε ορισμένες ασυντόνιστες ενέργειες, κυρίως στις περιοχές του Στρώμνιτσα ποταμού και βόρεια απ' αυτόν, όπου η σχετική αδράνεια των Σέρβων επέτρεψε στους Βουλγάρους να στρέψουν εναντίον του ελληνικού Στρατού σημαντικές δυνάμεις και να καταστήσουν το έργο του δυσχερές.

Το ηθικό και το αγωνιστικό πνεύμα του ελληνικού Στρατού κατά τους Βαλκανικούς Πολέμους 1912-1913 υπήρξε εξαιρετο από κάθε πλευρά. Χάρη σ' αυτά και στον απaráμιλλο πατριωτισμό του, αλλά και στον πόθο του για την απελευθέρωση σκλαβωμένων αδελφών[2] αντιμετώπισε, με μεγάλες θυσίες αίματος, πεισματώδεις αντιπάλους και υπερνίκησε στερήσεις, κακουχίες και αφάνταστες δυσχέρειες. Με αυτό τον πολυζήλευτο στρατό και την άξια πολιτική και στρατιωτική ηγεσία του, η Ελλάδα μετέφερε τα σύνορά της από τη Θεσσαλία και την Άρτα στο Νέστο, προσαρτώντας τις περιοχές της Μακεδονίας, της Ηπείρου και τα νησιά του Αιγαίου.

Τέλος, κορυφαία μάχη του Ελληνικού Στρατού κατά τους Βαλκανικούς Πολέμους 1912-1913 ήταν εκείνη του Κιλκίς – Λαχανά, κατά την οποία σημειώθηκε η αποθέωση της ορμής και της αυτοθυσίας αξιωματικών και οπλιτών του.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

[1] Βιβλίο του Στρατηγού Ιβανώφ «Βαλκανικός Πόλεμος 1912 -13».

[2] Το ιδεολογικό περιεχόμενο των Βαλκανικών Πολέμων 1912-1913 εκφραζόταν από τους φαντάρους όλων των Τμημάτων με το τραγούδι: «Για τον αδελφό το σκλαβωμένο και για της πατρίδος την τιμή».

Πηγή : <https://stratistoria.wordpress.com>